Administracinė byla Nr. A-3500-525/2019
Teisminio proceso Nr. 3-61-3-01184-2016-6
Procesinio sprendimo kategorija 20.5.1
(S)

**LIETUVOS VYRIAUSIASIS ADMINISTRACINIS TEISMAS**

**N U T A R T I S**
**LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU**

2019 m. kovo 6 d.
Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Laimučio Alechnavičiaus (pranešėjas), Stasio Gagio (kolegijos pirmininkas) ir Dalios Višinskienės,

teismo posėdyje apeliacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo administracinę bylą pagal atstovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo, apeliacinį skundą dėl Vilniaus apygardos administracinio teismo 2018 m. gruodžio 17 d. sprendimo administracinėje byloje pagal pareiškėjo M. M. skundą atsakovui Lietuvos valstybei, atstovaujamai Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo, dėl neturtinės žalos priteisimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė:

I.

1. Pareiškėjas M. M. su skundu kreipėsi į teismą, prašydamas priteisti iš atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo (toliau – Lukiškių TI-K), 1 500 Eur neturtinei žalai atlyginti.

2. Pareiškėjas paaiškino, kad tardymo izoliatoriuje asmenys turi būti laikomi tokiomis sąlygomis, kurios užtikrintų jiems saugią aplinką, jų teises ir teisėtus interesus, išsaugotų jų sveikatą ir savigarbą, taip pat nurodė, kad jo laisvės ir teisės, jį periodiškai laikant Lukiškių TI-K nuo 2014 m. liepos 14 d. iki 2014 m. rugsėjo 26 d. (69 dienas), buvo pažeistos, jis kalėjo netinkamomis, antisanitarinėmis, pavojingomis sveikatai ir gyvybei, žmogaus orumą žeminančiomis sąlygomis.

3. Pareiškėjas, pasisakydamas dėl supažindinimo su laikymo tardymo izoliatoriuje tvarka ir sąlygomis, suimtųjų teisėmis, pareigomis, draudimais ir atsakomybe, nurodė, kad Lukiškių TI-K pateikė dokumentų kopijas, tariamai patvirtinančias pareiškėjo supažindinimo su jo teisėmis ir pareigomis, kalint Lukiškių TI-K, tačiau, pasak pareiškėjo, pateikti dokumentai yra niekiniai, pareiškėjo parašas – tik formalumas. Pareiškėjas nėra ir nebuvo supažindintas su savo teisėmis ir pareigomis, kaip tai nustatyta teisės aktuose, todėl negali būti konstatuojama, kad jis žino savo teises, kalint tardymo izoliatoriuje. Dėl gyvenamojo ploto pareiškėjas nurodė, kad jis nuo 2014 m. liepos 14 d. iki 2014 m. rugsėjo 26 d. laikytas 7 kamerose (tik kartą pasikartojo ta pati kamera), t. y. per trumpą laiką pareiškėjas perkeltas net 8 kartus į kitas kameras. Gyvenamojo ploto trūko visas 69 dienas. Nustatant pareiškėjui tekusį gyvenamąjį plotą, itin svarbu tai, kad kamerose buvo

perteklinių baldų. Bet koks, net ir mažiausias, ploto trūkumas jau gali sukelti neigiamų pasekmių, o pareiškėjui tenkantis gyvenamasis plotas beveik visais atvejais buvo mažesnis negu 3 kv. m, t. y. tekdavo 1,2 kv. m. Dėl antisanitarinių sąlygų pareiškėjas nurodė, kad kamerose labai viršytas drėgmės lygis, nes papildoma vėdinimo sistema neįrengta arba ji neveikia, o pro langus vėdinimo nepakanka dėl ypatingos pastato konstrukcijos ir per didelio kalinamųjų skaičiaus mažoje patalpoje; vasaros metu sienos drėgnos, o žiemos metu sienos ties langu apšerkšnijusios arba apšalusios, laikosi nuolatinis pelėsis, byra tinkas, dėl to kyla labai daug dulkių į orą, kuriuo kvėpuojama, kameros atrodo lyg daug metų neremontuotos. Netinkamai įrengtas apšvietimas, šviesa arba akinanti, arba labai blanki, tai kenkia regėjimui, veikia psichologinę būseną. Sienų pelėsis, grybelis ir drėgmė tiesiogiai veikė pareiškėjo sveikatą, ypač per kvėpavimo takus (kosulys, dusulys, gerklės perštėjimas), pasireiškė odos raukšlėjimasis, nagų žydėjimas, tokios sąlygos taip pat ypač veikė sąnarius. Būnant labai ilgą laiką tokiose patalpose stipriai trikdoma sveikata, pasekmės atsilieps ateityje. Dėl komunalinių ir buitinių sąlygų pareiškėjas paaiškino, kad jis skundžiasi privatumo, naudojantis sanitariniais įrenginiais, neužtikrinimu. Dėl neatitverto sanitarinio mazgo ir dėl to, kad jame nebuvo ventiliacijos, kameroje tvyrojo nepakeliamas kvapas (smarvė), o tokiomis sąlygomis reikėjo pareiškėjui gyventi, valgyti, miegoti. Dėl netinkamų laikinojo sulaikymo ir paskirstymo (karantino) patalpų sąlygų pareiškėjas paaiškino, kad Lukiškių TI-K kalintas netinkamose laikinojo sulaikymo kamerose ir paskirstymo (karantino) patalpose, kurie turėtų būti priskiriami laikinųjų sulaikymo kamerų patalpoms. Visose laikino sulaikymo kamerų patalpose neįrengtas sanitarinis mazgas (nėra nei unitazo, nei praustuvės), visos minėtos kameros yra rūsyje, mažos. Dėl higienos pareiškėjas nurodė, kad suteikiama teisė 15 min. kartą per savaitę Pareiškėjas kalinimo Lukiškių TI-K metu turėjo teisę būti gryname ore, tačiau Lukiškių TI-K pareiškėjui galėdavo skirti tik 1 val. pasivaikščioti kiemeliuose, o jeigu būdavo prastas oras, pareigūnai visiškai atsisakydavo vesti pasivaikščioti. Kalinamieji priversti skalbti ir džiovinti drabužius gyvenamosiose kamerose, o galimybės vėdinti kameras pro langus iš kalinamų asmenų yra atimta sąmoninga tyčia, ventiliacijos kamerose nėra, dėl išskalbti drabužiai neišdžiūsta, o supūva, kamerose kaupiasi drėgmė, veisiasi pelėsis. Lukiškių TI-K kamerų gyvenamąjį plotą mažino ne tik sanitariniai mazgai, bet ir nejudamai pritvirtinti neteisėtai, sąmoningos tyčios kaltės forma, įrengti pertekliniai baldai. Lukiškių TI-K kalinami asmenys neaprūpinami darbo pajamomis, nemokamos minėtos pašalpos, neteikiama parama, o nei vieno higienos ir materialinio aprūpinimo normų reikalavimo nesilaikoma: nei tualetinis popierius, nei dantų šepetėliai ir dantų pasta, nei skutimosi peiliukai neišduodami, prieš einant į dušą neišduodamas muilas, o apie priemonių indams plauti išdavimą į kameras apskritai niekas net negirdėjo. Pareiškėjas periodiškai kalinimo laikotarpiu buvo priverstas būti ne tik ankštoje patalpoje su kitais asmenimis, bet ir 23 val. per parą kvėpuoti tabako dūmais, nes Lukiškių TI-K tinkamai nepasirūpinta draudimo rūkyti įgyvendinimu. Pareiškėjas nurodė, kad dėl jo aiškiai nurodytų reikšmingų kalinimo sąlygų, aplinkybių, Lukiškių TI-K kyla pareiga pateikti reikiamus dokumentus ir kitus įrodymus dėl tam tikrų reikalavimų, susijusių su sveikata ir saugia kalinimo aplinka, užtikrinimu, o atsakovui nesugebėjus paneigti pareiškėjo teiginių, susijusių su kalinimo sąlygų pažeidimais, nepateikus teismui atitinkamu įrodymų, pareiškėjo teiginiai laikomi nustatytais.

4. Atsakovas Lietuvos valstybė, atstovaujama Lukiškių TI-K, atsiliepime į pareiškėjo skundą prašė jį atmesti ir priteisti iš pareiškėjo 1,98 Eur išlaidų, susijusių su bylos nagrinėjimu.

5. Atsakovas nurodė, kad 2014 m. liepos 14 d. – 2014 m. liepos 16 d., 2014 m. liepos 18 d. – 2014 m. liepos 20 d., 2014 m. liepos 22 d., 2014 m. liepos 26 d. – 2014 m. liepos 29 d., 2014 m. rugpjūčio 18 d. – 2014 m. rugpjūčio 19 d., 2014 m. rugpjūčio 23 d., 2014 m. rugsėjo 8 d. vienam asmeniui tenkantis plotas gyvenamojoje kameroje visiškai atitiko nustatytus reikalavimus. Lukiškių TI-K administracija negali turėti įtakos suimtųjų ir nuteistųjų, atvykstančiųjų bei esančių įstaigoje, skaičiui, o jų nepriimti į įstaigą neturi teisinio pagrindo. Kiekvienam kameroje laikomam asmeniui skiriama atskira lova, švarus patalynės komplektas, kitas teisės aktuose nustatytas inventorius. Lukiškių TI-K administracija nuolat reikalauja iš suimtųjų ir nuteistųjų, kad jie palaikytų tvarką kamerose, todėl už kamerų valymą ir tvarką atsakingi patys nuteistieji ir suimtieji. Reikalingas inventorius (šluota, samtis, šiukšliadėžė, kibiras, taip pat kalcinuota soda, skirta kamerų, kriauklių ir unitazų valymui) visą laiką išduodami į kameras. Už administracijos

reikalavimų nevykdymą skiriamos nuobaudos. Karantino kameras valo iš ūkio brigados paskirtas nuteistasis, jas plauna bei dezinfekuoja su išduotais valikliais. Siekdamas palaikyti švarą kamerose, Lukiškių TI-K yra sudaręs paslaugų teikimo sutartį su įmone, pagal kurią vykdytojai nuolat atlieka vabzdžių ir graužikų naikinimo darbus, patalpų priežiūrą bei profilaktinius patikrinimus. Kamerų remontas Lukiškių TI-K atliekamas pagal iš anksto sudarytą planą pagal esamus materialinius, finansinius ir darbo resursus, o taip pat gavus tam skirtas lėšas iš valstybės biudžeto. Suimtieji ir nuteistieji asmenys neretai piktybiškai niokoja valstybės turtą, gadina elektros instaliaciją, daužo apšvietimo lemputes, laužo langus, daužo stiklus, klozetus, griauna atitvarines sieneles, skiriančias klozetą nuo miegamųjų vietų ir pan. Todėl visiškai suremontuotose Lukiškių TI-K kamerose neretai vėl tenka daryti pakartotiną remontą. Visose Lukiškių TI-K kamerose įrengtos taburetės (suoliukai), stalai, lentynos maisto produktams ir higienos priemonėms laikyti. Atsižvelgiant į miegamųjų vietų skaičių kamerose, įrengtos atitinkamo dydžio lentynos, kad visiems asmenims užtektų vietos maistui ir higienos reikmenims sudėti. Kamerų plotas yra pakankamai mažas, dėl to ne visada įmanoma įrengti daugiau papildomų spintelių, lentynų ar taburečių ir kitų baldų. Stalai kamerose pagaminti, vadovaujantis protingumo principais, nedidelėje kameroje negali būti didelis stalas. Pažymėjo, kad vieną kartą per savaitę patalynė ir apatiniai drabužiai skalbiami nemokamai. Viršutinius drabužius galima skalbti tik apmokėjus už šią skalbimo paslaugą. Drabužiai ir patalynė iš skalbyklos suimtiesiems (nuteistiesiems) grąžinami sausi. Pasivaikščiojimo kiemeliai pastoviai valomi, esant būtinumui, visada yra barstomi. Lukiškių TI-K šiferio lakštais padengti tik I ir III korpuso pasivaikščiojimo kiemelių kontūrai. Šiferio lakštai nėra laužomi, asbesto plaušeliai konstrukcijose yra tvirtai surišti su užpildu, todėl jie į aplinką neišsiskiria ir sveikatai nepavojingi. Atsakovas nurodė, kad asmenys, pirmą kartą atvykę į Lukiškių TI-K, supažindinami su įstatymais, tvarkos taisyklėmis ir kitais teisės aktais, kurių jie turi laikytis ir nepažeidinėti. Pareiškėjas, atvykęs Į Lukiškių TI-K, taip pat buvo supažindintas su BVK, Įstatymo, PĮ taisyklių, TI vidaus taisyklių reikalavimais, dienotvarke, vidaus tvarkos taisyklėmis, su jo teisėmis ir pareigomis bei draudimais. Pareiškėjas buvo įspėtas už minėtų teisės aktų pažeidimą. Tai, kad pareiškėjas buvo supažindintas su minėtais teisės aktais, įstatymais, taisyklėmis ir pan., patvirtina jo parašas.

II.

6. Vilniaus apygardos administracinis teismas 2016 m. rugsėjo 22 d. sprendimu pareiškėjo skundą tenkino iš dalies ir priteisė pareiškėjui iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo, 590 Eur neturtinei žalai atlyginti už jo netinkamą laikymą Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime nuo 2014 m. liepos 14 d. iki 2014 m. rugsėjo 26 d. (su pertraukomis netinkamai laikytas 53 paras). Kitą skundo dalį atmetė kaip nepagrįstą.

7. Teismas nustatė, kad pareiškėjas Lukiškių TI-K buvo nuo 2014 m. liepos 14 d. iki 2014 m. rugsėjo 26 d. Apibendrinęs kamerų plotų bei tose kamerose laikomų asmenų skaičiaus duomenis, kai tose kamerose buvo laikomas pareiškėjas, teismas priėjo išvadą, jog tuo laikotarpiu kamerose trūko ploto laikomiems asmenims iš viso 53 paras. Teismas pabrėžė, kad Lukiškių TI-K neveikė taip, kaip pagal įstatymus turėjo veikti, todėl neteisėtumo faktas yra pakankamai įrodytas, o jo motyvai, kad jis nėra kaltas dėl šio pažeidimo, nėra reikšmingi.

8. Teismas, atsižvelgdamas į nustatytas aplinkybes, susijusias su pareiškėjo kalinimo Lukiškių TI-K kamerų patalpose sąlygomis, padarė išvadą, kad pareiškėjo teiginiai, jog kalinimas tokiomis sąlygomis padarė jam įvairių nepatogumų, yra įrodytas. Teismo vertinimu, pareiškėjo apgyvendinimas perpildytoje patalpoje negali būti vertinamas tik kaip mažareikšmis ar smulkmeniškas pažeidimas. Be to, teismas, kompleksiškai įvertinęs ir Vilniaus visuomenės sveikatos centro patikrinimo aktuose nustatytus smulkius higienos normos pažeidimus, pareiškėjo nusiskundimus dėl higienos pažeidimų, priėjo išvadą, kad didžiausi pažeidimai buvo susiję būtent su ploto trūkumu, tačiau, nustatydamas žalos dydį, kompleksiškai vertino ir smulkesnius pažeidimus.

9. Teismas, pakartodamas, kad pareiškėjo apgyvendinimas perpildytoje patalpoje negali būti vertinamas tik kaip mažareikšmis ar smulkmeniškas pažeidimas, atsižvelgdamas į pažeidimo mastą,

šio pažeidimo trukmę (53 paras pareiškėjas Lukiškių TI-K buvo laikomas netinkamai), į tai, kad nenustatyta, jog pareiškėjui padaryta žala sveikatai, į Lietuvoje pareiškėjo buvimo Lukiškių TI-K laikotarpiu egzistavusias ekonomines darbo užmokesčio bei gyvenimo sąlygas, pareiškėjui padarytos neturtinės žalos dydį įvertino 590 Eur, kurią priteisė iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Lukiškių TI-K.

10. Teismas atmetė atsakovo prašymą atlyginti bylinėjimosi išlaidas.

III.

11. Pareiškėjas M. M. apeliaciniame skunde prašė panaikinti Vilniaus apygardos administracinio teismo 2016 m. rugsėjo 22 d. sprendimą ir priimti naują sprendimą, priteisiant pareiškėjo prašomą neturtinę žalą.

12. Apeliacinis skundas buvo grindžiamas tais pačiais argumentais, kaip ir skundas, pateiktas pirmosios instancijos teismui. Pareiškėjas papildomai pažymėjo, kad teismas pažeidė administracinio teismo nagrinėjimo ribas – vertino ginčijamą teisės aktą ir veiksmus politinio ir ekonominio tikslingumo požiūriu, todėl nepagrįstai nenustatė konkrečiu atveju teisės akto reikalavimų pažeidimą ir viešojo administravimo subjekto kompetencijos viršijimą, neatsižvelgė į aplinkybes, kurios visuomenėje ir visiems yra žinomos bei suprantamos – užimtu plotu pasinaudoti neįmanoma. Teismas netinkamai išnagrinėjo pareiškėjo skunduose ir teismo posėdžio metu teiktus paaiškinimus, o atsakovo duomenis iš dalies laikė pagrįstais. Be to, teismas netinkamai įvertino priteistos neturtinės žalos atlyginimo dydį. Atsakovo gyvenamajam plotui apskaičiuoti pateikti duomenis yra klaidingi. Atsakovas nesilaikė nustatytų reikalavimų ir piktybiškai sumažino gyvenamojo ploto normą pareiškėjui, užstatydamas pertekliniais baldais tų kamerų plotus. Be to, nesiimdamas reikiamų priemonių sanitarinio mazgo atitvarų aukštinimui ir tinkamai nuo sanitarinio mazgo atitvarų įrengimui nuo įėjimo / išėjimo durų. Sanitarinio mazgo patalpa turėjo būti atitverta nuo likusios kameros ploto ne žemesne kaip 1,5 metro aukščio pertvara ir padengta lengvai valoma, drėgmei dezinfekcijos medžiagoms atsparia danga. Esant galimybių, sanitarinis mazgas turi būti visiškai izoliuotas nuo likusio kameros ploto. Nepagrįsta teismo išvada, jog atsakovas suteikė švarias ir higienos normas atitinkančias kameras pareiškėjui. Atsakovas atsisako pateikti detalesnius duomenis dėl laikino sulaikymo patalpų. Teismas nepagrįstai sutiko su atsakovo nurodytomis aplinkybėmis ir konstatavo, kad pažeidimas nenustatytas. Teismas neįsigilino į pareiškėjo nurodytus faktus dėl netinkamų laikino sulaikymo patalpų sąlygų, o tik vadovavosi atsakovo bendrais nieko neparemtais teiginiais.

13. Atsakovas Lietuvos valstybė, atstovaujama Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo, apeliaciniame skunde prašė panaikinti Vilniaus apygardos administracinio teismo 2016 m. rugsėjo 22 d. sprendimą ir priimti naują sprendimą, kuriuo pareiškėjo skundą atmesti kaip nepagrįstą

14. Atsakovo teigimu, tam tikras suimtųjų (nuteistųjų) asmenų privatumo, judėjimo laisvės apribojimas ir su juo susiję neigiami išgyvenimai, patyrimai paprastai yra neišvengiama kalinimo pasekmė, susijusi su jo esme, tikslais ir saugiu vykdymu, darytina išvada, kad pareiškėjo patirti nepatogumai labiausiai sietini su juo paties elgesiu, kas lėmė patekimą į laisvės atėmimo vietą. Nagrinėjamoje byloje nebuvo nustatyta būtina civilinės atsakomybės atsiradimo sąlyga – valstybinės valdžios institucijos ar jos darbuotojų neteisėta veika arba neveikimas. Pareiškėjas nepateikė konkrečių įrodymų dėl jo patirtos neturtinės žalos bei kodėl būtent jo nurodyta suma kompensuotų galbūt jam padarytą žalą, todėl nėra jokio teisinio pagrindo pareiškėjo naudai priteisti neturtinės žalos atlyginimą.

15. Vilniaus apygardos administracinio teismo nutartimi Lukiškių TI-K buvo įpareigotas pateikti teismui su ginču susijusią medžiagą dėl pareiškėjo skunde nurodytų aplinkybių. Lukiškių TI-K realiai turėjo padaryti tam tikras kopijas iš esančių dokumentų, kurie laikomi įstaigoje popierine forma, dokumentai įstaigoje nėra kaupiami (laikomi) skaitmenine forma, todėl atsakovas Lukiškių TI-K realiai patyrė bylos dokumentinės medžiagos rengimo išlaidas, kurios yra priteistinos iš pareiškėjo.

16. Pareiškėjas atsiliepime į atsakovo apeliacinį skundą prašė jį atmesti kaip nepagrįstą.

17. Atsakovo Lietuvos valstybės atstovas Lukiškių TI-K atsiliepime į pareiškėjo apeliacinį skundą prašė jį atmesti; priteisti iš pareiškėjo bylinėjimosi išlaidas, susijusias su bylos nagrinėjimu.

18. Lukiškių TI-K pažymėjo, kad neturtinės žalos atlyginimas pinigais nėra vienintelis pažeistų teisių gynimo būdas. Pareiškėjas nepateikė konkrečių įrodymų dėl jo patirtos neturtinės žalos bei kodėl būtent jo nurodyta suma kompensuotų galbūt jam padarytą žalą.

IV.

19. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2018 m. spalio 29 d. nutartimi pareiškėjo M. M. ir atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Lukiškių TI-K, apeliacinius skundus tenkino iš dalies, Vilniaus apygardos administracinio teismo 2016 m. rugsėjo 22 d. sprendimą panaikino ir perdavė bylą Vilniaus apygardos administraciniam teismui nagrinėti iš naujo.

20. Pareiškėjas skunde nurodė, kad buvo laikomas kamerose, kurios neatitiko nustatyto ploto, turėjusio tekti vienam asmeniui, reikalavimo, pareiškėjui tekdavo 1,2 kv. m ploto. Pirmosios instancijos teismas nustatė, kad ginčo laikotarpiu nuo 2014 m. liepos 14 d. iki 2014 m. rugsėjo 26 d., kai pareiškėjas buvo laikomas Lukiškių TI-K kamerose, 53 paras buvo pažeidžiamas minimalaus kameros ploto, turinčio tekti vienam asmeniui, reikalavimas, t. y. pareiškėjui teko mažiau nei 3,6 kv. m, kaip yra nustatyta Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2010 m. gegužės 11 d. įsakyme Nr. V-124. Tačiau, sprendžiant klausimą dėl žalos atlyginimo, o taip pat sprendžiant dėl Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 3 straipsnio pažeidimo, yra svarbu tiksliai nustatyti, kiek konkrečiai ploto tam tikru laikotarpiu ar tam tikrą dieną teko vienam asmeniui kamerose, kuriose buvo laikomas pareiškėjas. Pirmosios instancijos teismas šių aplinkybių nesiaiškino.

21. Taip pat pareiškėjas skunde nurodė, kad nebuvo užtikrintas privatumas naudojantis sanitariniais įrenginiais. Teismas, vadovaudamasis aktualia Europos Žmogaus Teisių Teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika, nurodė, jog tinkamas atskiro tualeto neįrengimas (jo neatskyrimas nuo likusios kameros ir neįrengus durų) turėtų būti vertinamas kaip žmogaus garbę ir orumą pažeidžiantis elgesys, tačiau pirmosios instancijos teismas nesiaiškino, ar kamerose, kuriose buvo laikomas pareiškėjas, sanitarinio mazgo atskyrimas užtikrino privatumą juo naudojantis.

22. Nors pareiškėjas savo skunde, be kita ko, nurodė aplinkybes ir dėl sąlygų laikino sulaikymo ir paskirstymo (karantino) patalpose, dėl pasivaikščiojimo kiemelių, dėl drabužių skalbimo ir džiovinimo, dėl inventoriaus trūkumo, dėl buitinio aprūpinimo ir pašalpos skyrimo, dėl rūkymo, dėl evakuacinio išėjimo nebuvimo ir priešgaisrinės saugos taisyklių nesilaikymo, tačiau šiuo aspektu pirmosios instancijos teismas savo sprendime iš viso nepasisakė.

V.

23. Vilniaus apygardos administracinis teismas 2018 m. gruodžio 17 d. sprendimu pareiškėjo M. M. skundą tenkino iš dalies ir iš atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Lukiškių TI-K, priteisė 750 Eur pareiškėjo naudai.

24. Teismas nustatė, kad pareiškėjas ginčo laikotarpiu Lukiškių TI-K buvo laikytas 67 paras. Įvertinęs Lukiškių TI-K nurodytus kamerų plotus ir iš jų atėmęs sanitarinio mazgo užimamą plotą (apie 0,7 kv. m), teismas pripažino, kad minimali ploto norma, tenkanti vienam asmeniui, buvo pažeista 57 paras (pareiškėjui teko 2,13–3,56 kv. m ploto), iš kurių 52 dienas pareiškėjas buvo laikomas kamerose Nr. 181, 141, 155, 280, 285, 271, kur jam teko mažiau nei 3 kv. m ploto, o likusias 5 dienas minimali ploto norma tenkanti vienam asmeniui buvo pažeista nežymiai – pareiškėjui teko nuo 3,19 iki 3,56 kv. m.

25. Nagrinėdamas pareiškėjo skundo argumentus dėl sanitarinio mazgo atskyrimo, teismas pažymėjo, kad tualetas nuo likusio kameros ploto buvo atitvertas 1,5 m aukščio pertvara, o tai atitinka minėtų teisės aktų reikalavimus, be to, asmens privatumui užtikrinti įrengiamos

užuolaidos, tačiau, teismo nuomone, taip įrengtas sanitarinis mazgas neužtikrino visiško asmens privatumo. Pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad pareiškėjo teisė į privatumą naudojantis tualetu nebuvo tinkamai užtikrinta 67 paras.

26. Atsakovas nepateikė jokių įrodymų, kad pareiškėjas pasirašytinai buvo supažindintas su suimtųjų teisėmis, pareigomis, draudimais, atsakomybe, pasekmėmis ir laikymo Lukiškių TI-K tvarka ir sąlygomis, todėl teismas sprendė, kad pareiškėjas nebuvo tinkamai supažindintas su laikymo tardymo izoliatoriuje tvarka ir sąlygomis, suimtųjų teisėmis, pareigomis, draudimais bei atsakomybe.

27. Įvertinęs į bylą pateiktus duomenis, teismas pareiškėjo teiginius dėl apšvietimo, drėgmės, temperatūros, vėdinimo laikė nepagrįstais. Taip pat teismas, remdamasis pareiškėjo teiginiais ir bylos duomenimis, nenustatė atsakovo neteisėtų veiksmų dėl pareiškėjo laikymo kartu su rūkančiais asmenimis, pasivaikščiojimo kiemelių dydžio bei pasivaikščiojimų trukmės, ir jo laikymo laikino sulaikymo kamerose. Teismas taip pat nenustatė kitų higienos reikalavimų pažeidimų.

VI.

28. Atsakovas Lietuvos valstybė, atstovaujama Lukiškių TI-K, apeliaciniame skunde prašo panaikinti Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimą ir priimti naują sprendimą – pareiškėjos M. M. skundą atmesti kaip nepagrįstą.

29. Atsakovas nurodo, kad Lukiškių TI-K tualetas nuo likusio kameros ploto yra atskirtas ne mažesne kaip 1,5 metro aukščio pertvara ir toks sanitarinio mazgo įrengimas atitinka galiojančių teisės aktų reikalavimus. Lukiškių TI-K neturi akredituotos įmonės atliktų matavimų, kuriuose būtų paskaičiuotas sanitarinio mazgo plotas. Atsakovo teigimu, kai kuriuose Lukiškių TI-K gyvenamosiose kamerose įrengti sanitarinio mazgo kabinų nėra techninių galimybių, todėl nuo likusio kameros ploto ši patalpa atitverta 1,5 m aukščio pertvara, o asmens privatumui užtikrinti įrengtos užuolaidos, kurios uždengia matomumą iš kameros vidaus ir nuo apžiūros langelio duryse.

30. Atsakovas pažymi, kad teisės pažeidimo pripažinimas bylose, susijusiose su neturtinės žalos atlyginimu, tam tikrais atvejais gali būti savarankiškas pažeistų asmens teisių gynimo būdas, o tai reiškia, kad ne visais atvejais tam, jog būtų apginta pažeista neturtinė teisė, turi būti priteisiamas neturtinės žalos atlyginimas pinigais.

31. Atsakovo nuomone, tam tikras suimtųjų (nuteistųjų) asmenų privatumo, judėjimo laisvės apribojimas ir su juo susiję neigiami išgyvenimai, patyrimai paprastai yra neišvengiama kalinimo pasekmė, susijusi su jo esme, tikslai ir saugiu vykdymu, todėl pareiškėjo patirti nepatogumai labiausiai sietini su jo paties elgesiu, kad lėmė patekimą į laisvės atėmimo vietą.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a:

VII.

32. Nagrinėjamoje byloje ginčas kilo dėl neturtinės žalos atlyginimo pareiškėjui, kuris į teismą kreipėsi siekdamas, jog jam būtų priteistas 1 500 Eur neturtinės žalos atlyginimas iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Lukiškių TI-K, pagal CK 6.271 straipsnį už kalinimą netinkamomis sąlygomis nuo 2014 m. liepos 14 d. iki 2014 m. rugsėjo 26 d.

33. Išnagrinėjęs pareiškėjo nurodytas netinkamas kalinimo sąlygas, atsakovo atsikirtimus į pareiškėjo pretenzijas, įvertinęs pateiktus įrodymus, pirmosios instancijos teismas nustatė, kad pareiškėjas Lukiškių TI-K kalėjo nuo 2014 m. liepos 14 d. iki 2014 m. rugsėjo 26 d. ir šiuo laikotarpiu 67 dienas buvo laikomas kamerose, kuriuose trūko vienam asmeniui turinčio tekti ploto ir nebuvo tinkamai įrengti sanitariniai mazgai, ir tai sukėlė pareiškėjui dvasinius išgyvenimus bei nepatogumus. Pareiškėjui dėl nustatytų pažeidimų priteista 750 Eur neturtinei žalai atlyginti.

34. Atsakovas, nesutikdamas su pirmosios instancijos teismo sprendimu, pateikė apeliacinį skundą, iš esmės nesutikdamas su nustatytu privatumo naudojantis sanitariniu mazgu pažeidimu ir priteistu neturtinės žalos dydžiu.

35. Teisėjų kolegija, tikrindama skundžiamo pirmosios instancijos teismo sprendimo pagrįstumą ir teisėtumą, pirmiausia pažymi, kad byloje nenustatytos aplinkybės, dėl kurių turėtų būti peržengtos apeliacinių skundų ribos, bei sprendimo negaliojimo pagrindai, nurodyti Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo (toliau – ir ABTĮ) 146 straipsnio 2 dalyje, todėl apeliacinės instancijos teismas šią bylą apeliacine tvarka nagrinėja ir patikrina pirmosios instancijos teismo sprendimo pagrįstumą ir teisėtumą neperžengdamas apeliacinių skundų ribų (ABTĮ 140 str. 1 d.).

36. Teisėjų kolegija, nagrinėdama atsakovo apeliacinio skundo argumentus, pažymi, jog pagal EŽTT praktiką, nacionalinės institucijos turi pozityvią pareigą suteikti prieigą prie sanitarinių įrenginių, kurie būtų atskirti nuo likusios kameros dalies tokiu būdu, kuris užtikrintų kaliniams minimalų privatumą (žr., pvz., EŽTT 2013 m. balandžio 25 d. sprendimą byloje *Canali prieš Prancūziją* (pareiškimo Nr. 40119/09)). Šiuo aspektu teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tiek nacionalinių teismų, tiek EŽTT praktikoje pateiktus vertinimus, susijusius su bent minimaliu kalinamų asmenų privatumo užtikrinimu: pavyzdžiui, *Glotov* byloje konstatuota, kad žema (1,2 m) aukščio sienele atskirtas tualetas neatitinka Konvencijos 3 straipsnio reikalavimų. Nustatyta, kad nagrinėtu atveju nebuvo sudarytos sąlygos privatumui, nes ši vieta visada buvo matoma tiek kartu kalinčių nuteistųjų, tiek pareigūnų (žr. *Glotov prieš Rusiją* (pareiškimo nr. 41558/05)). Taip pat EŽTT yra konstatavęs, jog gyvenamosios erdvės ir tualeto atskyrimas užuolaida neužtikrina kalinamiesiems reikiamo privatumo (žr. 2015 m. kovo 10 d. sprendimą byloje *Varga ir kt. prieš Vengriją* (pareiškimo Nr. 14097/12, 45135/12, 73712/12, 34001/13, 44055/13 ir 64586/13)). Šiuo atveju, atsižvelgiant į nurodytą praktiką, įvertinus tai, kad kameros buvo gana mažos, pirmosios instancijos teismas pagrįstai pripažino, jog šiuo atveju Lukiškių TI-K nepaneigė pareiškėjo teiginių, kad Lukiškių TI-K kamerose sanitariniai mazgai nėra visiškai atitverti nuo gyvenamosios patalpos, taip pat nepaneigė, kad pareiškėjas galėjo būti stebimas atliekantis gamtinius reikalus. Taigi nagrinėjamu atveju pirmosios instancijos teismas pagrįstai sprendė, jog nurodytos aplinkybės sudaro pagrindą konstatuoti atsakovo neteisėtus veiksmus. Atsižvelgiant į tai, kad pareiškėjas ginčo laikotarpiu buvo kalinamas žmogaus orumą žeminančiomis sąlygomis, jis turi teisę į neturtinės žalos atlyginimą (CK 6.271 str.).

37. Teisėjų kolegija pažymi, kad kiekvienas žalos dėl nepriimtinomis sąlygomis atlyginimo atvejis yra individualus ir turi būti atsižvelgta į visumą faktinių aplinkybių, esančių konkrečioje administracinėje byloje. Atlygintinos neturtinės žalos dydžio nustatymas yra teismo prerogatyva, todėl nustatant atlygintinos neturtinės žalos dydį neturi būti vadovaujamasi bendrosiomis reikalavimo (dėl turtinės žalos atlyginimo) pagrįstumo įrodinėjimo taisyklėmis, o turi būti taikomi minėti, tik teismui adresuoti žalos dydžio nustatymo kriterijai, nurodyti CK 6.250 straipsnio 2 dalyje, tarp jų ir sąžiningumo, teisingumo bei protingumo kriterijai. Be to, būtina atsižvelgti į tai, kad asmens teisė į neturtinės žalos atlyginimą yra garantuota Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalyje ir ji turi būti įgyvendinama įstatymų nustatyta tvarka, nepažeidžiant bendrųjų teisinės valstybės principų, *inter alia* (be kita ko) – teisingumo principo. Lietuvos teismai, vertindami asmenų, kalinamų teisės aktų neatitinkančiomis sąlygomis, patirtą neturtinę žalą, atsižvelgia į tai, kokioje kalinimo įstaigoje laikomas pareiškėjas; į aplinkybes, ar atsakovas sąmoningai stengėsi sukelti nepatogumus pareiškėjui; į teismų panašiose bei analogiškose bylose priteistus neturtinės žalos atlyginimo dydžius. Taigi neturtinės žalos atlyginimo teisinius pagrindus, būdo ir (ar) dydžio nustatymą lemia šios žalos prigimtis ir objektas, į kokias vertybes buvo kėsintasi ir kokiu būdu jos buvo pažeistos, į pareiškėjo kalinimo netinkamomis sąlygomis laikotarpį, ar tai iš esmės pakenkė pareiškėjo sveikatai ir kt. (žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. lapkričio 28 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A-2422-492/2016 ir kt.).

38. Atsižvelgdama į nustatytas aplinkybes, reikšmingą teisinį reguliavimą, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktiką analogiško pobūdžio bylose (žr., pvz., Lietuvos

vyriausiojo administracinio teismo 2018 m. gegužės 23 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A-1018-662/2018; 2018 m. gegužės 24 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A-1294-822/2018; 2018 m. gegužės 30 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A-452-520/2018; kt.), teisėjų kolegija vertina, kad nustačius kalinamo asmens privatumo naudojantis sanitariniu mazgu pažeidimą teisės pažeidimo pripažinimo nepakanka šio asmens pažeistai teisei apginti ir patirtos neturtinės žalos atlyginimas tokiam asmeniui turi būti priteisiamas pinigais.

39. Nagrinėjamoje byloje pirmosios instancijos teismas nustatė, kad Lukiškių TI-K pareiškėjui 67 dienas pareiškėjui tekęs gyvenamasis plotas buvo per mažas bei šiuo laikotarpiu nebuvo užtikrintas privatumas naudojantis sanitariniu mazgu, dėl to jis patyrė neturtinę žalą, kurią teismas įvertino 750 Eur suma. Teisėjų kolegijos vertinimu, pareiškėjui pirmosios instancijos teismo nustatytas žalos atlyginimas yra proporcinga ir adekvati kompensacija patirtai skriaudai atlyginti.

40. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija sprendžia, kad atsakovo apeliacinis skundas atmestinas, o pirmosios instancijos teismo sprendimas paliekamas nepakeistas.

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 144 straipsnio 1 dalies 1 punktu, teisėjų kolegija

n u t a r i a:

Atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo, apeliacinį skundą atmesti.

Vilniaus apygardos administracinio teismo 2018 m. gruodžio 17 d. sprendimą palikti nepakeistą.

Nutartis neskundžiama.

Teisėjai Laimutis Alechnavičius

Stasys Gagys

Dalia Višinskienė